

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Excellentissimo Principi D. Marco Antonio Borghesio Sulmonæ Principi, ac
Rossani Proregi jam Neapolitano, %c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

EXCELLENTISSIMO PRINCIPI

D. MARCO ANTONIO
BORGHESIO

SULMONÆ PRINCIPI, ac ROSSANI,
PROREGI JAM NEAPOLITANO, &c.

DOMINICUS VIVA SOCIETATIS JESU
Perpetuam Felicitatem .

*U*Æ due res, grati animi erga Macenates S^g
gnificatio, & presentissimi Spes Patrocini, Scriptores movent fere
omnes, ut amplissimis viris opera dicent sua, ea in presenti me
non

non tam nocent, quam adactis pene calcaribus impellunt, ut Tibi, Princeps Excellentissime, opellam hanc meam nuncupatam velim. Siue enim beneficia, quibus tibi obstrictus hereo (et) quorum vincula una dissolvet, quae vitam communis solvet Fati Necessitas) siue magnitudinem, ad quam euectus es, intuear, duplici veluti ex fonte mei hujusce consilii ratio promanat. Atque ut a beneficiis initium faciam, Quanta sane a Tuis in Parentem meam Societatem Jesu, Quanta a Te in meipsum uberrima semper vena profluxere? Inter sua pene Cunabula Majorum tuorum faventissimam Hec experta Benevolentiam, meliori Borghesiae Beneficentiae Succo, ac Sanguine adolevit. Unus mihi instar omnium esto Familiae tuae Sidus ne dicam praclarissimum, an Sol? Paulus V. Pontifex Maximus, Quem Parentem suum optimum jure merito inclamare Societas potest; cum coorta de Auxiliis Controversia, Eam Scholasticis impetitam procellis, Sedens ipse ad Clavum proprio firmavit in portu; neutri sane parti victoria adjudicata, sed Societate (quae veluti referantis ad errores ostium rea primum delata est) innoxia abire jussa, suumque cursum nova hac sententiae aura prosequi felicissime. Quid quod quasi parum Illi Militantem in Terris Societatem tueri, ac juvare fuerit, Eandem apud Superos triumphantem amplificare, ac novis quodammodo triumphis insignire voluerit? cum Aloysio Gonzaga primum Beati nomen est elargitus, mox Eidem, ac Stanislae Koske cultum promovit, deinde Ignatium, ac Xavierium, duo illa maxima Societatis, Terra, ac Caeli lumina, in Beatorum album adscivit, solemnemque Ipsorum enixe adeo Apotheosim promovit, adeo pene perduxit ad calcem, ut Coronidem hanc Suis in Societatem beneficiis mors Illi unice inviderit. Quid vero de meipso dicam? ut caetera missa faciam, ad quantum honoris gradum tenuitatem meam visus es extollere, cum Academiam hanc nostram Neapolitanam, ipsamque interiorem Domum benignissime perlustrare dignatus, cubiculum meum ultro subire voluisti, ut (et) praesentia tua illud augustum redderes, (et) ceteros tenuissimi ingenii mei labores in lucem
Jam

Jam editos tuo suffragio decorares, ponderosisque laudibus, quæ tua humanitas est, unicum hoc, idemque maximum iis ornamentum, ac pondus impertires. Quesnellianas præsertim Theses pro modulo a me confutatas, atque a me Tibi exhibitas, quod earum esse utcum maxime peritus, humanissimo animo excepisti. Hæc vero summa licet tui animi Comitatis, meorumque beneficiorum sint argumenta, indicta prorsus velim; majora habeo quibus comitatemne dicam, an demissionem Tuam, Tenuitatemque meam efferam. Cum enim opellam hanc, quam forte id temporis mente conceptam, in lucem edere meditabar, Tibi dicandam offerrem, vix Tibi mentem meam aperui, cum Te indignum ratus, cui, ut ajebas, tantum honoris deferretur, precibus inuitus fuisti expugnandus, ut illam tibi dicandi tandem copiam faceres. Maximam sane in maximo Principe animi moderationem, ut ipsam hanc honoris, si qua est, larvam effugeres! maximum laudis argumentum, quod nihil magis aduersarere, nihil a te propulsares magis, quam laudes tuas. Hoc unice doctus pacto, in ipso Glorie fastigio Heroes crescere, si aliis se submittant, atque ipsum infra se ducant fastigium: En igitur, Princeps Excellentissime, quibus, quantisque beneficiorum obærata titulis mea, meæque Parentis Tibi sit obseruantia. Quidni ergo Parentis ipse mea, meoque etiam nomine aliquam tibi rependerem gratiam? ¶) quas illa, quas ego referre, atque agere gratias nequimus immortales, animo salutem habere maximas omnium Ego infimus contestarer? Quod tuis pro merito, ac dignitate respondere beneficiis minime possimus, Tua partim magnitudini, quæ vires longe nostras superat, nostra partim Tenuitati, quæ ultro victam se fatetur, vertito. Verum meipsum reuoco, atque orationem meam retexo. Maximum, Tibique par munus exhibemus, cum eo Magnitudinis, ac Glorie deuenieris, ut Maximus ipse maximos etiam Eos reddas, qui præclarissima sese Nominis tui umbra tuentur; maxima ea reddas omnia, quæ tuo donata nomine, tua etiam tecum ipse donas Immortalitate, quæ alterum est initi a me consilii caput atque causa.

Et

Et re quidem vera, opella huic mea in umbra educate ve-
rendum fuisset, ne eodem cum Authore suo consepeliretur tumu-
lo, suaeque audaciae in penam, qua publicam lucem laceffere
non extimuit, perpetuis oblivionis tenebris damnaretur: Nunc
vero dum Tuo illustrata nomine in diem vocatur, ac Solem,
publicam, ut ita dicam, lucem nova est luce cumulatura. E-
nim vero tuum intueri nomen opelle huic praefixum satis erit; ut
non Lividi, Invidique tantum, sed Tempus ipsum Scriptorum,
operumque hostis infensissimus, non eam revereretur modo, sed
veneretur, nullaque aetatum futurarum injuria opus hoc dari pes-
sum permittat, quod eo fulcitur nomine, quo elapsae ad super-
biam inclaruerunt aetates, quo intumescunt futura. Et quidem uno
hoc Borghesiae Familiae nomine quantus Heroum flos, ac splendor
latet! unde victurum sibi nomen, authoremque suum a tumulo
veluti vindicandum opella isthaec polliceatur? Quanta laurorum
Sylva hoc inclusa nomine virescit? Ne ego ab omnibus seu In-
vidia, seu Calumniae fulminibus immunis evadam, si unam tan-
tum ex tot, quae te circumstant lauris, benignus concedas. Lauream
in Elysiis arborem latos undique ramos extendere, nec nisi heroibus
datum ad eam accedere, trita omnium auribus fabula est: Domi-
vero tuae perpetuam laurorum florere Sylvam, Majorum tuorum
qua sudoribus, qua sanguine irrigatam, atque excultam, nemi-
nem inficias qui eat, fore autumo, dum vel minima sit histo-
riarum cognitione perfusus. Desudasse, atque inter se Fortunam,
ac Virtutem contendisse dicas, ut congesto, quod ajunt, horreo,
plenaque manu in Majores tuos sua profunderent ornamenta:
quae in plures non dicam familias, sed Urbes dispertita, iis no-
bilitandis, Caeloque aequandis fuissent. Ad immensam gloriae sege-
tem ita est Familia tua disseminata, ita honorum omnium sti-
pendiis circumfluit, ita pleno fertur alveo, ut non se ipsam, ne-
dum tot lemniscatas palmas capere, ut redundare prorsus videat-
ur. Hinc in tanta gloriae partem Neapolitanas, ac praclarissimas
Italiae familias, se us. connubiis jungendo vocavit. Hinc Miran-
dula-

dulana nulli secunda, Boncompagna, Aldobrandina, Odescalca nuper ex Braccianensibus Ducibus, Pontificia omnes, Ursina, ad Regiam etiam, præter Pontificiam, de-vecta dignitatem, se Tuæ arctissimo Consanguinitatis vinculo copulaverunt, in Tua se gloria facturas incrementum rate; haud secus, ac dum unum in aliud se mare exonerat, quo utrumque tumet, atque ditescit augmento. Sed ne speciosius, quam verius loqui videar, ut aut Tibi, qui eblaudito laudum suffragio non egesset, offam obtrudere videar aliquam, aut mihi laudibus hisce tuam demereri velle benevolentiam; adventitia isthæc decora, licet tot ac tanta sint, silentio prætermitto. Ipsa me vocant Familiæ tuæ decora, in qua fixisse sibi Gloria visa est domicilium. Proh quot mentis oculis majores tui non turmatim quidem Illi, sed exercitus pene in morem occurrunt! Agmen veluti Nicolaus Borghesius vir in paucis illustrissimus, ducit, qui licet sanguine Pandolfo Petruccio junctus, cum Senas Patriam suam Tyrannidem ab Eo invehi præsentiret, consanguineum exuens, ut Patriæ filium ageret, furenti est obnixus, et pulchram per vulnera mortem subire non dubitavit. Quod exemplum plures ex Nepotibus suis in arctis, egenisque rebus, ac representato publicæ rei discrimine imitati, se communi omnium Bono, Patriæque incolumitati litaverunt, ut non Italia Græciæ, non haberent Sena, quod Athenis inviderent, quæ non unum, sed plurimos in una Borghesia Domo Codros est sortita. Tantis vero filiis suis amore vincti Patria eorum Parens benemerentissima non est passa; cum Illos et) Servatores suos, et) Patriæ Parentes appellavit, publicoque sumptu solemnissimis parentariis exequiis. Quantum inter Borghesiæ familiæ sidera lucis afflat Augustinus Ille supremus Patriæ Imperator, factis, ævo, invidia, fama, atque admiratione major! Cujus nomine etiamnum afflicta, ac profligata ab eo toties Florentia expallescit! Quem ad Sigismundum Imperatorem legatione fungentem suspexit Vienna, mox ad Callistum Tertium, ac Julium Secundum stupuit Roma; (eodem non multis abhinc annis stupore defixa, cum Patrem tuum Regium Oratorem ad Clementem XI. agentem, Avorumque decora restauran-

tem vidit:) demum fato, honoribusque functum omnibus, suisque palmis oppressum; uti Parentem optimum Patria comploravit, eodemque se cum Illo credidit tumulo conssepultam. Facientem vero Illam erexit, et redituro in se Augustinum Patrem reddere, imo cum ipso Virtute pugnare visus est ipsius Filius Borghesius nomine, tum in legatione ad Paulum Secundum egregie expedienda, tum in Florentinis non una cade cumulandis, tum in eximiis ingenii sui operibus Eternitati consignandis; ut in medio reliquerit, Gladio ne magis, Calamo, an Lingua valuerit, num laudandus sit magis, quod facienda scripserit, an quod scribenda gesserit. Hunc ob operam suam pluries egregie locatam, Calabriae Dux Equitem incinxit, summoque semper habuit in pretio: Hunc eodem loco, atque Augustinum Patrem habuit Patria, cum eadem Patriae Parentis nomenclatione inter Plures relatam, iisdem honorum prerogativis inter Virros agentem affecerit. Tanti Avi nepotem, tanti Parentis Filium se Jacobus probavit, cum in supremis magistratibus, difficillimisque Legationibus strenue, excellenterque obeundis, tum in Civilibus turbibus sedandis: Quos tamen ut sibi, suisque imposterum careret, Romam Familiam suam transtulit. Maximum nempe Terrarum Orbis universi Theatrum, paremque sibi gloriae campum Borghesia Virtus, ac Gloria deposcebant. Petros, Salustios, Eusebios, Marcos Antonios, quorum nomina triumphiloco sunt, tot palmarios Duces, quorum trophaeis Romanum ipsum laboraret Capitolium, et quibus longe lateque tua praesulgens Aula, in Capitolium quodammodo evasit; Tot Cardinales amplissimos, Purpurae ipsius, purpuratique Collegii lumina; Tot Romae Senatores; Tot Scriptores locupletissimos, quorum una tantum aetate triginta numerati sunt, quique Martialibus lauris Palladias laureas innexuerunt; Tot denique domi, bellicae viros celebratissimos praeterire cogor invitatus; Si enim singulos suis exornare vellem laudibus, non modo longus, sed infinitus prope forem. Non iis vero se contineri limitibus, quibus Familiae cujusque amplissimae gloria fere omnis comprehenditur, Borghesia Virtus passa est. Caelum Illa sibi metam praefixit, ac vulgarem, utpote cum aliis quoque sibi communem esse

esse gloriam duxit, quæ ab armis proficisceretur, ac literis, nisi
Sanctimonia etiam laurea floreret, Seque omni ex parte admiran-
dam redderet ac singularem. Quot enim Illa sacris ordinibus Du-
ces Sanctissimos, quot Cælo Incolas felicissimos dedit, qui factis Fa-
mam onerant, et quorum votis aræ onerantur! perinde quasi cum
jam nomine, rebusque præclare gestis Terram implevisset, unum
Illam Cælum capere, atque complecti posset. Catharinam Senensem,
quam nominasse, Ipsius, tuæque familiae maximi encomii loco est,
volens lubensque prætereo, cum satis seipsam superque ex sese
commendet. Unam tibi propius consanguinitate junctam præterire
tacitus nullo modo possum; Venerabilem Camillam Ursinam Bor-
ghesiam loquor, quam supra Virum Virtus, supra seipsam Pie-
tas, supra Mortalium conditionem adeo evexit Sanctimonia, ut il-
lam in Beatarum album ab Ecclesia ascribi exoptemus omnes, et
expectemus. Parum quippe Familiae tuæ fuisset tot Heroes recense-
re, nisi Heroides etiam Sanctissimas procreasset. At injuriam me,
nec leuem, Maximo Illi Ecclesie Hierarchæ Paulo Quinto irrogas-
se, merito quis obtruderet, si dum Majores tuos Sanctimonia com-
mendatissimos commemoro, Eum ingrato involvi silentio patiar,
qui Pietate maximam Dignitatem superavit. Illum enim, Ciacconio
teste, Baronius, aliique purpurati Patres cordatissimi in Concla-
vi Sanctum Hominem unanimi calculo inclamarunt. Illius Pietatem
cum cætera pia, munificentissimaque sui relicta Romæ monumenta,
quorum nulla est memoriæ vetustas deletura, testantur; tum so-
lemnis ille, nullaque satis laude celebrandus mos institutus, ut qua-
draginta horarum spatio in Ecclesiis Fidelium venerationi Sacra in
Orbem Synaxis exponeretur. Omnia vero hæc, quæ raptim car-
ptimque de Tuis delibavi, Princeps Excellentissime, cum mecum
ipse tacitus reputo, in eam adducor sententiam, ut adversas Tibi
Naturam, ac Fortunam fuisse obfirmate pronunciem; In magnam
siquidem Illa periculosamque aleam Te conjecit, dum ex laureato
sanguine, ac maximis Te Majoribus procreando, omnem præclu-
sisse Tibi aditum videri potuit, quo te ultra factis extenderes;
Hæc vero dum in Tuis amplificandis adeo laboravit, in iis opes

exhausisse suas omnes est visa, ac de Te ipso malemereri, Quem Majoribus tuis primas cogere deferre, usque non tempore minus, quam honoribus concedere. De hoc, ita mecum ipse agebam, ac tantum non indignabar, de hoc cum Fortuna conqueri sua, de hoc unice dolere potest Princeps ceteroqui felicissimus, quod nullus sibi relictus sit locus, ut aliquid tantæ gloriæ fastigio addat de suo. Verum ipsa hæc expensa melius, ut falsum animi me deprehenderem, meque ipsum increparem, fecit opinio. A Maximis Te majoribus Natura, ac Fortuna procrearunt, ut Te docerent, maximos Tibi esse superandos, nisi velles a majoribus Tuis degenerare. Et superasti sane, bona illorum pace dixerim, Majores tuos superasti. Illorum hæres ex asse, transmissam ab Illis cum sanguine in Te virtutem auxisti, atque a vitis laudibus cum fenore Appendix accedis amplissima. Debes Tu Illis multum, quod Tibi Virtutis, Gloriæque semitam veluti straverint; Debent Illi Tibi maxime, quod gloriosiores Ipsos reddideris, cum in Te Neapolitani Regni Proregem viderint invictissimum, ad quem Honoris gradum ascendere, Eorum ante Te contigit Nemini. Laborabunt Posteriores, ut credant tot illorum egregia facinora, tot honorum prerogativas; At laborabunt magis, ut ab uno Te Eos omnes superatos asseverent. Quanto autem fores iis omnibus inter vallo prætuturus, jam inde a Pueris totus ac statim ostendisti. In purpura, ac lauros inter reptans, dum eorum triumphis longo ordine in Aula spirantibus oculos implebas, mente supra ætatem præditus, Eos adamussum tibi exprimendos proponebas; atque in ipsa ad oculorum suspendium adolescentia expressisti. Nunquam honorum aura in Fastus syrtes abreptus, nunquam inter lenocinantis aulæ blandimenta, vel latum unguem aut digitum transversum a Virtute comite discedens, inter Fortunæ obsequia, Fortunæ obsequutus nunquam. Totus in animo virtutibus excolendo mentem politioris literaturæ præsidio ornando, maximum tui in ipso Juventutis tuæ flore Europæ pene universæ spectaculum dedisti, cum eam perlustrans laudibus tuis magis, quam passibus signasti. Ecquis enim doctissimus vir usquam floruit, quem Tu sapientia tua in Tui admirationem non converteres?

res?

res? *Ecquis Princeps, quem Tu morum suavissimorum elegantia non Tibi arctissime devinceres? Ætate vero pro-vectus, eo etiam pro-vectus es virtutis ac glorie, ut supra majores tuos ac Te ipsum affurrexeris, illos semper, ac Te magis magisque in dies superando. Acris in intelligendo mentis perspicacia, labefactata nunquam constantia, solers in agendo Prudentia, summa erga omnes Humanitas, Te æque infimis, mediis, ac summis carum reddiderunt, ipsamque vel In-uitis extorserunt admirationem. Difficillimum illud visu Felicitatis ac moderationis Contubernium in Te ipso exhibuisti. Testis est Roma, que Te ut præclarissimum sui lumen complexa, ut integerrimis ornatum moribus semper est venerata. Testis est Neapolis nostra, cui Prorex es ita egregie nuper moderatus, ut Tui desiderium omnibus reliqueris, tuarumque virtutum imaginem omnium altius insculptam animis impresseris; adeo Te omnibus facilem, atque obvium præbuisi, adeo Te Egenorum Parentem, Scelerum Vindicem, Innocentie Servatorem, Justi, Rectique Tenacem Principem præstitisti: Fastus porro ac pompa hostis infensissimus, hoc unice ductus es glorie stimulo, ut benemereris de omnibus. Ita Pauperum audiendis, exaudiendisque precibus singulis horis, ac pene dixerim momentis paratus, ut Tibi somnum, ac cibum identidem furarere, quo omnium excubares commodo, nullius indormires calamitati. Testis, inquam, est Neapolis universa, que nihil in tanta dignitate inesse sibi Supercilii, elato ipsa Supercilio suspexit, atque in ipsa majestate unam Te ignorare majestatem; que inter tam dubias demandatæ Provincie Syrtes secunda semper auram expeditissimo ad gloriam velificantem cursu aspexit. Que desiniendo imparem se adhuc fatetur; Bonis ne magis acceptus, an malis fueris timendus? Que Tibi semper plaudere, currum obsidere tuum nunquam desistit; hoc nempe curru ad Felicitatis se per-venturam unice metam confidens. Testes sunt florentissime Toparchie, Sulmonensis præsertim Urbs antiquissima, eademque præclarissima, necnon Rossanensis, que cum non aliis se, quam Summæ Benevolentia legibus regi sentiant, mirum quantum suo Principe gloriantur! Testes denique sunt Filii tui præstantissimi, in quibus spiras totus,*

qui

qui & indolis suavitate, & ingenuarum artium studiis dignos se probant, qui a tanto Genitore progignerentur, Teque ex hac etiam sunt parte perennaturi. Fumosas Alii Majorum imagines ostentent, quibus tamen Ipse abundas ad fastidium, vivas Ipse tui ostentabis imagines: Depictos Alii triumphos, adumbrata telis trophæa jactitent, spirantes triumphos, animata Ipse in Filiis tuis trophæa jactabis. Quæ cum ita habeant, Princeps Excellentissime, a quo magis, quam a Te Immortalitatem opella isthæc sibi polliceretur, cujus nomen tantis est nominibus Æternitati consecratum? Hinc non tam illam me Tibi sistere, quam meis illam se proripere ex manibus sentio, ut ultro convolet in tuas. Magna Illi sane, dum ad Te omni destituta ornamento convolet, audaciane dicam, an incessit ambitio? Sed ferenda sane audacia, justa incessit ambitio, dum sua non ignara conditionis, apprime noscit, unice fulgere se posse de Tuo. Morata Theologie facultatem illa complectens, in cujusnam melius, quam in adeo bene morati Principis se fidem ac clientelam reciperet? Terrorem quodammodo Majestas Illi tua debuisset incutere; & incussisti quidem, cum primum mentis oculis tua dignitas est obversata; at de majestate tua tua triumphavit, quæ trepidanti mihi animos fecit, Humanitas. Verebar, ne coram tanto Principe tantula isthæc opella penitus dispareret, seque sui puderet ipsius. At hoc ipsum in suscepto me proposito confirmavit. Quid enim? Mole illa non satis firma stat sua? Magnitudine tua stabit: Vetustate obrui extimescit? Tuo nomine, velut adamante munita, eandemque tecum sortem nata, ipsa magis vetustate florescet, & adversæ cujuscumque fortune ictum invicta contemnet. Lividos pavet? Ab illorum insultibus Dracone illo Hæc sese tuebitur, qui in Gentilitio tuo stemmate exurgit, quique devicta scelerum omnium, ac periculorum a Majoribus tuis monstra vel visus testatur. A pluribus abstineo, laudibusque tuis maxime detrahere cogor invitus, ne de modestia tua, quæ tanta est, quam quæ maxima, malemeritus hoc unice titulo Tibi videar. Hanc igitur humanissimo dum excipis vultu, æquissimis oculis intueris,

